

SOVYETLER BİRLİĞİ SONRASINDA TATARİSTAN'DA TÜRKİYE TÜRKÇESİ ÖĞRETİMİ

Erdal ŞAHİN*

Özet

90'lı yılların başlarında Tataristan'la Türkiye arasındaki çeşitli alanlarda ikili ilişkilerin başlaması ve bu ilişkilerin giderek gelişmesi sonucunda Tataristan'da Türk diline ilgi artmıştır. 1992 yılından itibaren çeşitli orta öğretim kurumlarında, üniversitelerde, enstitülerde ve kültür merkezlerinde Türkiye Türkçesini öğrenme talebini karşılamak üzere dersler konulmuş ve kurslar düzenlenmiştir. Çalışmada Tataristan'da Türkiye Türkçesi öğretimi yapılan kurumları tanıtmak, faaliyetleri hakkında bilgiler vermek ve Tatar halkının Türkiye Türkçesi öğretimine bakışını göstermek amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Tataristan, Türkiye Türkçesi, dil öğretimi.

Abstract

The establishment of Tatar-Turkish relations in a number of fields in the beginning of the 1990's brought about a considerable interest in the Turkish language in Tatarstan. Since 1992, Turkish was introduced to the curricula of many secondary schools, institutes and universities; courses of Turkish language were organized in cultural centers and other educational institutions as well. This essay offers information on the instruction of Turkish in Tatarstan and analyzes the Tatar people's attitudes on the issue.

Key words: Tatarstan, Turkish language, instruction in foreign language.

* Dr., Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

90'lı yılların başında, Sovyet baskısının üzerinden kalktığı hissedilen Tatar Türkleri, Sovyetler Birliği içinde yer alan diğer halklar gibi, kendini yeniden tanımlamaya, reddetmek zorunda kaldığı değerleri yeniden sahiplenmeye ve dünyadaki akrabalarıyla yeniden ilişkiler kurmaya başlamıştır. Tataristan'ın, siyaset ve ekonomi dışarıda tutulursa, kültürel ilişkilerinin ilk ve en fazla olduğu ülkelerden biri Türkiye olmuştur. Bunda Türklerle Tatarların tarihî ve manevi yönden yakınlığı birinci derecede etkili olmuştur. Zira, Türklerle Tatarlar kökleri yüzyıllar öncesinde birleşen, ağırlıklı olarak iki farklı kavmin -Tatarlar Bulgar ve Kıpçakların, Türkler Oğuzların- çağdaş temsilcileridir. İkisi de Türk dilinin değişik iki lehçesini, konuşma ve yazı dili olarak kullanırlar, ikisi de genel olarak Müslümandır.

Tataristan'ın Cumhurbaşkanı Mintimer Şeymiyev, 30 Ağustos 1990'da ilan edilen egemenlik sonrasında, Tatarların en üst düzey yöneticisi olarak, tarihte ilk kez olmak üzere, 9 Ekim 1992'de Türkiye'ye ziyarette bulunur ve Türkiye'nin Cumhurbaşkanı Turgut Özal ve Başbakanı Süleyman Demirel ile çeşitli konularda görüşmeler yapar. Bu görüşmelerde çeşitli alanlarda ikili anlaşmalara imza atılır. Cumhurbaşkanı Mintimir Şeymiyev Türkiye ziyaretinden önce İTAR-TASS haber ajansına şu açıklamayı yapar: “...*Hangi ülkelere değer veriyoruz? Tarihî birliktelik, ekonomik bütünlük temelinde biz, hepsinden önce Rusya Federasyonu ile iki taraflı olarak ilişkileri daha da geliştiriyoruz. Şüphesiz biz, Türkiye ile de dostane ilişkileri geliştirmeye çalışacağız, çünkü bizim ülkelerimiz tarihinde, halklarımızın dili ve kültüründe ortak şeyler çok. ....Türkiye'nin uygar gelişme yolu Tataristan'ı da çekiyor. Bizim bu ülkenin ekonomik, sosyal ve siyasi tecrübesini iyice öğrenmemiz gerekiyor.*”¹ (Nadirov 2004: 10-11) Bu açıklamada, siyasi, ekonomik, kültürel ve bilimsel ilişkiler kurulması ve bu ilişkilerin geliştirilmesi yönünden, 450 yıl boyu halkıyla birlikte sınırları içinde yaşanan Rusya Federasyonu'ndan sonra ikinci sıranın Türkiye'ye verilmesi çok manidardır.

Türkiye ile Tataristan arasında yapılan üst düzey görüşmelerde imzalanan eğitim ve kültür anlaşmaları sonrasında Tataristan'da Türkiye Türkçesi öğretimi yapılan kurumlar açılmaya başlanır. Tataristan'da Türkiye Türkçesi öğretimi yapılan kurumlar; üniversiteler, liseler, Türk Dünyası Kültür Merkezleridir.

Türkiye Türkçesi öğretimi, aslında, daha Sovyetler Birliği dağılmadan önce Tataristan'ın en eski ve meşhur yüksek öğretim kurumu olan Kazan Üniversitesinde başlar. 1989 yılında Kazan Üniversitesi bünyesinde Tatar Filolojisi, Tarihi ve Doğu Dilleri Fakültesi kurulur. Fakültede Doğu Dilleri Bölümü başkanlığına Moskova Üniversitesinden meşhur Türkolog Prof. Dr. N. K. Dmitriyev'in öğrencisi olan Prof. Dr. Dilara Tumaşeva getirilir. Bölüm kurulduktan sonra Arap ve Çin dilleri yanında Türkiye Türkçesi de öğretilmeye başlanır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, 1992 yılında, bu bölümde ek uzmanlık alanı olarak Türkiye Türkçesini öğrenecek 12 öğrenciden bir grup

¹ “Duslıkı Yañartabız”, *Vatanım Tatarstan*, 10 Ekim 1992.

oluşturulur. (Rehimova 2004: 234) Bu yıldan itibaren, Türkiye ile Tataristan arasında ekonomik ve kültürel ilişkiler başladıktan sonra Türkiye’den de bu fakülteye ders vermek için öğretim elemanları gelmeye başlar. 1998 yılına kadar buraya öğretmenler, Türk dünyasıyla kültürel ilişkilerimizin geliştirilmesinde büyük rolü olan Prof. Dr. Turan Yazgan’ın başkanı bulunduğu Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı tarafından gönderilmiştir.

Önceden Enstitüyen 1994 yılında üniversite olan Kazan Devlet Pedagoji Üniversitesinde de 1991 yılında, ek uzmanlık alanı olarak Türkiye Türkçesini seçen 16 öğrenciyle Türkiye Türkçesi derslerine başlanır. 1994-1995 öğretim döneminde bu sınıfların yazarının da ders verdiği bu bölümün okutman ve araç gereç ihtiyacı, 2002 yılına kadar Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı tarafından karşılanmıştır.

Yine, aynı vakfın okutman desteğiyle, 1992 yılından itibaren Alabuga Devlet Pedagoji Enstitüsünde, 1993 yılından itibaren Kazan Gumaniter Enstitüsünde ve Çallı Kama Teknik Üniversitesinde Türkiye Türkçesi seçmeli ders olarak okutulmuştur.

Nisan 2000’de Kazan Üniversitesinde Tatar Filolojisi, Tarihi ve Doğu Dilleri Fakültesi Doğu Dilleri bölümüne bağlı, Prof. Dr. C. G. Zeynullin müdürlüğünde Doğu Araştırmaları Enstitüsü kurulur. Enstitüde Arap, Çin ve Türk dilleri uzmanları yetiştirmek amaç edinilmiştir. Bu Enstitüde 2001 yılında Türk dili ve edebiyatı ile İngiliz dili öğretimine 12 kişilik bir öğrenci grubu kabul edilir. Önceleri bir bölüm olarak çalışmalarına başlayan bu Enstitü sonraları genişleyerek, bünyesinde 2002 yılında Türkoloji bölümü, 2003 yılında Doğu Ülkeleri Tarihi ve Kültürü bölümleri açılır. Burada öğrenciler diğer doğu dilleri yanında Türk dilini öğrendikleri gibi tezler de yazarak Türk dilini bilimsel olarak incelerler. Çeşitli dönemlerde imzalanmış ikili anlaşmalar gereği, enstitüye Türkiye’den özellikle TİKA ve Marmara Üniversitesi öğretim elemanı temini konusunda yardımcı olmaktadır (Rehimova 2004: 236-237).

Sovyetler Birliği sonrasında Tataristan’da, aynı müfredat üzere oluşturulmuş ortaokullar yerine, halkın da isteği doğrultusunda ‘litsey’ ve ‘gimnaziye’ler gibi yeni tür eğitim ve öğretim sunan orta öğretim kurumları açılmıştır. 1992 yılında Kazan şehrinde aynı dönemde iki yeni okul açılır. Birincisi, iki yıl sonra Tatar Lisesi olarak değiştirilen 149’uncu Rus-Tatar Okulu, ikincisi Kazan Devlet Pedagoji Enstitüsüne bağlı Tatar-Türk Lisesidir. Daha sonra bu iki okul, 1996 yılında birleşerek 149’uncu Tatar-Türk Lisesini oluşturmuştur² (Nadirov 2004: 441). Bu, Tataristan’da ilk defa başka bir ülkenin, Türkiye’nin, sermaye ve öğretmen desteğiyle kurulan ilk orta öğretim kurumudur. 149’uncu Tatar-Türk Lisesi Türkiye’den Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı tarafından desteklenmiş, öğretmen ve araç gereç desteği sağlanmıştır.

² “Milletébözge Hézmet Yulında”, *Medeni Comga*, 20 Aralık 2002.

1992 yılından itibaren başkent Kazan'da 4, Çallı'da 3, Tüben Kama, Elmet, Aznakay ve Bögilme'de birer olmak üzere 11 Tatar-Türk lisesi açılmıştır. Bu liselerden 8'i özel eğitim faaliyetlerinde bulunan Türkiye sermayeli bir şirket (Ertuğrul Gazi Eğitim ve Öğretim), 3'ü Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı desteğiyle Tataristan Millî Eğitim Bakanlığının himayesinde kurulmuştur. Bu liselerde 7. ve 11. sınıflar arasında dersler verilmektedir. Bu okulların, özellikle ilk sekizinde, hazırlık aşamasında yoğun İngilizce ve Türkiye Türkçesi öğretilir. Bunlarda, hazırlık sonrasındaki sınıflarda dersler İngilizce ve Rusça verilirken, Tatar Türkçesi ve Türkiye Türkçesi de ders olarak okutulur. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı desteğiyle kurulan üç lisede ise yoğun olarak Türkiye Türkçesi öğretilirken, dersler Rusça ve Tatarca olarak verilir, İngilizce ders olarak okutulur. Dolayısıyla bu liselerde öğrenim gören öğrenciler Rusça ve Tatarca yanında, İngilizce ile Türkiye Türkçesini de rahatlıkla kullanır duruma gelmektedirler. İyi öğretim ve eğitim sundukları için her yıl binlerce aile çocuğunu bu okullara vermek için başvururken, yapılan seçme sınavı sonucunda bunlardan ancak birkaç yüzü kabul edilebilmektedir.

Eğitim ve öğretim kalitesiyle halk arasında büyük itibar kazanan, kuruluşundan bu yana binlerce mezun veren Tatar-Türk liselerinde, hâlen yaklaşık 2.500'e yakın öğrenci öğrenim görmektedir. Birçok uluslararası bilimsel yarışmada derece sahibi olan bu okulların mezunlarının yaklaşık %98'i üniversiteleri kazanmakta ve bir kısmı sınavla Türkiye'nin çeşitli şehirlerdeki üniversitelerine girebilmektedirler.³

Ayrıca, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfının öğretmen desteğiyle 1992-1994 yılları arasında Kazan Galimcan İbrahimov Lisesinde, 1992-1995 yılları arasında Kazan Tatar Lisesinde, 1992-1996 yılları arasında Kazan Tatar Müzik Lisesinde, 1997-2000 yılları arasında Arça Pedagoji Kolejinde Türkiye Türkçesi seçmeli ders olarak okutulmuştur.

Tataristan'da Türk dili öğretimi yapılan üçüncü tür kurumlar, açılışından üç ay sonra kurucu müdürden ikinci müdürü olarak devraldığım Kazan Türk Dünyası Kültür Merkezi (Törki Dönya Medeniyet Üzegé) ile orada bulunduğum sırada bütün resmî ve diğer işlemlerini bitirdiğimiz Çallı Türk Dünyası Kültür Merkezidir.⁴ Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı ve Tataristan Millî Eğitim Bakanlığı desteğiyle kurulan bu iki merkezden Kazan'daki 24 Ocak 1994'te, Çallı'daki 15 Mayıs 1995'te Tataristan Millî Eğitim Bakanlığının ve Tatar bilim adamı ve aydınlarının katılımıyla törenle açılmıştır. Bu merkezler, üniversiteler ve liseler haricinde Türkçe öğretmek üzere kurslar düzenlemek, Tataristan'da Türkçe öğretimi yapılan kurumlara maddi ve manevi destek sağlamak, henüz Türkiye'nin konsoloslüğünün olmadığı dönemde Tataristan'la Türkiye

³ Tataristan Cumhuriyeti'nin Türkiye Cumhuriyeti Yetkili Temsilciliği, *XXI. Yüzyılda Tataristan*, 34.

⁴ Çallı Türk Dünyası Merkezinin açılmasında Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Dış İşleri Sorumlusu Ayşe Yılmaz'ın büyük emeği geçmiş, bütün yazışmaları bizzat kendisi takip etmiş ve merkezin kısa sürede faaliyete geçmesini sağlamıştır.

arasında kültürel ilişkiler kurulmasını sağlamak, Türkçe öğretimini koordine etmek ve denetlemek; toplantılar, paneller, konferanslar vb. düzenlemek gibi amaçlarla kurulmuşlardır.

Türkiye Türkçesinin Tataristan'ın hemen hemen her bölgesine ulaşmasını ve öğretilmesini sağlayan bu merkezlerin ilk dönemlerde yapılan çalışmalarından kısaca bahsetmek istiyorum. 1994 ve 1995 yılları içinde müdürü bulunduğum Kazan Türk Dünyası Merkezi, Tatar halkından gelen Türkçe öğrenimi talebini karşılamak için Türkiye'den gelen öğretmenler yetersiz kaldığından, Tataristan'ın başkenti Kazan ve diğer şehirlerindeki okullarda dersler vermek için yetiştirilmek üzere seçilmiş Tatar dili ve edebiyatı öğretmenleri için Tataristan Millî Eğitim Bakanlığı ile iki kurs düzenlemiştir. Kazan'dan 27 öğretmen kursiyerin katıldığı birinci kurs, 14 Şubat 1994 tarihinde, Kazan haricindeki şehirlerden gelen 12 öğretmen kursiyerin katıldığı ikinci kurs ise 10 Mart 1994'te başlar. 4 ay süren bu yoğun kurslar sonrasında kursiyerler, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfının konuğu olarak Türkiye'ye gönderilmişler, Türkiye Türkçesi konuşmalarını geliştirmişler ve sertifikalarını almışlardır. Bu öğretmenler, Millî Eğitim Bakanlığının izniyle merkez tarafından aralıklarla denetlenmişlerdir. Öğretmenlerin görevli oldukları okullarda Türk dilini başarıyla öğrettikleri gözlemlenmiş ve başarılı öğretmenler ödüllendirilmişlerdir. Bu kurslar, daha sonraki yıllarda da devam etmiş, Tataristan'daki yüzlerce okulda Türkiye Türkçesi öğretilen okul ve kurumlara öğretmen yetiştirmiştir.

Kazan Türk Dünyası Merkezi ayrıca, 24 Kasım 1994 tarihinde Tataristan Fenler Akademisinde 14 profesöre Türkiye Türkçesini öğretmek amacıyla, 5 aylık kurs düzenlemiş, bu kursta Türkiye Türkçesini anlama, konuşma ve özellikle bu dille yazılmış edebî ve bilimsel eserleri anlama hedeflenmiştir.⁵ Yine, aynı merkez tarafından, Ocak 1995'te 10-12 yaşları arasındaki 13 Tatar öğrenciye 50 saatlik Türkiye Türkçesi kursu verilmiştir. Bu kurs sonrasında öğrencilerin tamamı, 1 Haziran 1995'te Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı tarafından düzenlenen I. Türk Dünyası Çocuk Şenliği'ne katılmışlardır.⁶ Bu tür kurslar sonraki yıllarda da aralıklarla devam etmiştir. Çallı Türk Dünyası Merkezi de özellikle çeşitli kesimlerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla benzer kurslar düzenlemiştir.⁷

Türkiye'yle Tataristan arasındaki bu samimi eğitim iş birliği, Türkiye Türkçesini öğrenme konusunda Tatarlardan gelen yoğun talep ve bu talebin karşılanması için Türklerin gösterdiği büyük gayret, her iki tarafta da özellikle

⁵ Tataristan Fenler Akademisindeki Türk dili kursları, 1995'te 14, 1996'da 11, 1997'de 12 kursiyerle devam etmiştir.

⁶ Bu dönemde merkez tarafından yapılan diğer çalışmalar için bk. Turan Yazgan, "Faaliyetlerimiz", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, S. 100, İstanbul, Nisan 1995, s. 2-3.

⁷ 1993-2004 yılları arasında Kazan Türk Dünyası Kültür Merkezinden toplam 575 kursiyer, 1994-2004 yılları arasında Çallı Türk Dünyası Kültür Merkezinden toplam 431 kursiyer sertifikalarını alarak mezun olmuştur. (Bilgiler Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Başkanlığından alınmıştır.)

alıcı durumunda bulunan Tataristan'da çeşitli şüphelere ve kafa karışıklığına sebep olmuştur. Basında Tatar-Türk Liseleri ve burada yapılan eğitim ve öğretimi konu edinen birçok yazı ve haber yayınlanmıştır.⁸ Burada Türkiye Türkçesini öğrenmeyi reddeden ve savunan düşünceleri temsilen, iki yazı örneği vermek istiyorum.

12 Şubat 1994 tarihinde, yani artık, Türk-Tatar Eğitim İş Birliği anlaşmaları çerçevesinde üniversitelerde Türkiye Türkçesi derslerinin verilmeye başlandığı, Tatar-Türk liselerinin açıldığı dönemde, Tataristan Eğitim Bakanlığının resmî yayın organı *Megarif* gazetesinde D. Kerimova imzasıyla “*Baltasız Tatarga Törék Şöşlésé Kirek me*” (Baltasız Tatar’a Türk Tığı Gerekir mi?) başlıklı yazı yayımlanır. Yazıda genel olarak şu ifadeler dikkati çekicidir: “...*Bizim için bugün Türkiye Türkçesini öğrenmek mi, yoksa milletimizin gelecek yaşamını temin etmek mi daha önemlidir? “..Çok zengin kültürümüz, halk eğitimimiz var derken, Türk eğitimine ihtiyacımız anlaşılır gibi değil.” “..Beyrem aşu karakarşı tügél; yani Türkler de akın akın gelip Tatar dilini öğrenmiyorlar.”* (Kerimova 1994: 2) Sovyetler sonrasında egemenliğini ilan eden cumhuriyette yeni milliyetçilik hislerinin tesirinde olan bir Tatar vatandaşı için normal ve anlaşılır fikirlerdir bunlar. Yalnız, Türkiye Türkçesi öğrenimi hakkındaki bu düşünceler, Tatarlar arasında azınlığı temsil eder.

Yazıya aynı gazetenin 5 Mart 1994 tarihli sayısında “*Törék Şöşlésén Alırgamı?*” (Türk Tığını Almak Gerekir mi?) başlıklı yazısıyla K. Hucin'den cevap gelir. Hucin yazısında şöyle der: “...*Türkiye Türkçesini öğrenmek hiç de milletimizin gelecek yaşamını temin etmeye engel olacak bir şey değil, tersine aslımıza yeniden dönmek için önemli bir adımdır.” “..Bütün Türk halklarına has olan zengin terbiye ve eğitim değerlerini bugün sadece Türk kardeşlerimiz koruyabilmişlerdir. Biz, onlarca yıl boyu kanımıza komünizm ideolojisini ve eğitimini sindiren Türk halkları Tatarlar, Özbekler, Azeriler, Kazaklar, Kırgızlar vb. işte bu kültürü yeniden almaya çalışıyoruz bugün. Türk kardeşlerimizle her yönden iş birliğimizin maksadı da temelde işte buna dayanmaktadır. ” “...Biz Ruslarla ilişkilerimizi sürdürmek için Rus dilini veya dünyada diğer milletlerle ilişkiler kurmak için İngiliz dilini öğreniyor ve bunlardan Tatar dilini öğrenmelerini beklemiyoruz. Bugün Türkiye gibi ekonomik yönden hızla büyüyen, demokrasi yolunda ilerleyen, aynı zamanda ortak Türk değerlerini, gelenek ve göreneklerini, dinini ve ahlakını koruyan güçlü devletin sağlam omuzuna dayanmak istiyorsak, Tatar dilinden çok da farkı olmayan kardeş*

⁸ Tataristan Cumhuriyeti basınında çıkmış Tatar-Türk Liseleri ile ilgili yazılardan bazıları şunlardır: R. Rehmetullina, “Yıragayta Almy Aralar”, *Vatanım Tatarstan*, 30 Aralık 1992; L. Farşatova, Eşleklé Söyleşü (Tatar-Törék Litseylerinde), *Vatanım Tatarstan*, 16 Nisan 1996; “Béréncé Karlğaçlar”, *Zaman*, 25 Temmuz 1997; “Milletné Ruhi Kıymmetler Yeşete”, *Zaman*, 20 Mart 1998; Nail Gizzetullin, “Saf Küñélge Tap Töşmiy”, *Zaman*, 3 Nisan 1998; İ. Gaynetdinov, “Tatar-Törék Litseyleri: Vakit, Ara hem Halıklar Bağlanması”, *Vatanım Tatarstan*, 16 Haziran 2000; H. Gabdrahmanova, “Yañarış Ciméşe”, *Şehri Kazan*, 24 Mart 2001; Gosman Gomer, “Töplé Bélém Çişmesé”, *Zaman*, 22 Şubat 2002; “Milletébézge Hézmet Yulında”, *Medeni Comga*, 20 Aralık 2002; Resime Sibgatullina, “Sukmak Yulga, Yul Halıkka İltér”, *Medeni Comga*, 29 Kasım 2002 vb.

Türkiye Türkçesini öğrenenleri ayıplamamız gerekir.” “...Bize bugüne kadar gerekli olan “balta”yı vermeyi hiç kimse vaat etmiyor, Türklerse “tığ” da olsa sunuyorlar. Bence, şimdilik “tığ”ı kabul edelim, gelecekte “balta”yla değiştirebiliriz.” “...Türkiye’ye yüzümüzü dönmemiz, manevi yönden birliğe yönelişimiz doğaldır. Bu yakınlaşmanın birilerinin hoşuna gitmemesi de gayet doğaldır.” (Hucin 1994: 2)

Sonuç olarak, özellikle 19. yüzyılda medreselerde ve daha sonra Kazan Üniversitesinde Mirza A. Kazambek ve Nikolay F. Katanov gibi ünlü Türkologlar tarafından ders olarak okutulan Türkiye Türkçesi, Sovyetler Birliği kurulduktan sonra çeşitli siyasi sebeplerle diğer Türk cumhuriyetleri ve topluluklarında olduğu gibi Tataristan’da da öğretilmemeye başlanmıştı. Sovyetler Birliği’nde yalnız, Moskova ve Leningrad gibi önemli merkezlerde çeşitli fakülte ve enstitülerde Türkiye Türkçesi öğretimine devam edilmiştir. Tataristan’da Türkiye Türkçesi öğretimi, ancak Sovyetler Birliği’nin son yıllarında başlamış ve bu birlik dağıldıktan sonra yaygınlaşmıştır. Rusya Federasyonu içinde, Türkiye Türkçesinin öğretildiği kurumların sayısı yönünden Tataristan Özerk Cumhuriyeti birinci sıradadır. Sovyetler sonrasında Tatar Türkleri, bağımsız ve kültürel değerlerini koruyan kardeş halk olarak gördükleri Türkiye Türkçesinin dilini, bir dönem yok olan değerlerine dönüş aracı ve karşılıklı ilişkilerin anahtarı olarak algılamışlar ve bunu birçok alanda başarılı şekilde değerlendirmişlerdir.

Kaynakça

- “Duslıkı Yañartabız”, (*Vatanım Tatarstan*, 10 Ekim 1992), *Tatarstan-Türkiye: Medeni Bağlanışlar (1992-2003)*, hzl. İlbaris Nadirov, Kazan: Tamğa Neşriyatı, 2004, 10-12.
- Hucin, K. (1994), “Törék Şöşlésén Alırgamı?”, *Megarif*, 5 Mart 1994, 2.
- Kerimova, D. (1994), “Baltasız Tatarga Törék Şöşlésé Kirek mé?”, *Megarif*, 12 Şubat 1994, 2.
- “Milletébözge Hézmet Yulında”, (*Medeni Comga*, 20 Aralık 2002), *Tatarstan-Türkiye: Medeni Bağlanışlar (1992-2003)*, hzl. İlbaris Nadirov, Kazan: Tamğa Neşriyatı, 2004, 441-444.
- Nadirov, İlbaris (2004), *Tatarstan-Türkiye: Medeni Bağlanışlar (1992-2003)*, Kazan: Tamğa Neşriyatı.
- Rehimova, Asiye (2004), “Kazan Üniversitesinde Tyurkologiya: Tarihé hem Böğéngésé”, *Tatarstan-Türkiye: Medeni Bağlanışlar (1992-2003)*, hzl. İlbaris Nadirov, Kazan: Tamğa Neşriyatı, 232-237.

Tataristan Cumhuriyeti'nin Türkiye Cumhuriyeti Yetkili Temsilciliği
(2004), *XXI. Yüzyılda Tataristan*, İstanbul.

Yazgan, Turan (1995), "Faaliyetlerimiz", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, S.
100, İstanbul, Nisan 1995, 2-3.